

YAYGIN ANNE-BABA TUTUMLARI VE ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bireylerin tutumları, kültür ve üyesi oldukları büyük topluluklar ve birincil gruplar tarafından etkilenmektedir. Birincil gruplar içinde en önemlisi 'aile'dir. Tutumların bireye aile kanalıyla aktarıldığını söyleyebiliriz. (Çerik, 2002: 21-24)

Birey tutumlarının büyük bir kısmı 12-30 yaş arasındaki dönemde şekillenmektedir. Bu nedenle, tutumların kristalleştiği 12-30 yaş arası dönem, kişiliğin oluşumunda 'kritik dönem' olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde kişiliğin oluşumunu etkileyen en önemli faktör anne ve babanın tutumlarıdır.

Haluk Yavuzer anne ve baba tutumlarını beş grup altında toplamış fakat zamanla bu sınıflandırma değiştirilmiş, üç kategoriyle sınırlandırılmıştır. Bu kategorilerin 'demokratik', 'otoriter', ve 'serbest bırakıcı' olarak son halini aldığını söyleyebiliriz.

1. AŞIRI BASKICI VE OTORİTER TUTUM

Otoriter tutumdaki anne-babalar çocuklarını kendi ideallerine paralel yetiştirme gayreti içindedirler. Bu nedenle, bu tutumdaki ebeveynlerin çocukları 'çocuk yetişkin' olarak büyürler. Bir taraftan çocukluk eğilimleri, diğer taraftan ailenin dikte ettiği davranış kalıpları çocuğu ikileme sürükler. Aile çocuğu istediği şekilde kumanda edebildiği için özgüven gelişimi de hür iradenin oluşumu da sekteye uğrar. Çocukta artık kendisine ait bir şey kalmamıştır. Aşırı hassas, kolayca başkalarının etkisinde kalabilen, aşağılık duygusu gelişmiş ve istismar edilmeye müsait bir birey haline gelir. Aile kabul edilemez davranışlarla beraber kimi zaman olumlu davranışları da eleştirir. Bu sürekli kusur arayan eleştirel tutum strese yol açar. "Acaba yine mi hata yaptım?", "Yoksa yaptığım yanlış mı?" şeklindeki sorular kaygıyı tetikler. Bunların haricinde baskı altında yetişen çocukların ileriki yaşlarda ebeveynlerine karşı asi davrandığı gözlenmiştir.

2. DEMOKRATİK TUTUM

Demokratik ailelerde çocuğa karşılıksız sevgi verilmesi esastır. Hümanist Psikoloji disiplininin kurucularından biri olan Carl Rogers'a göre "koşulsuz olumlu kabul" bireyin sağlıklı gelişimi için önemli bir rol oynar.

Demokratik ailelerde katı kurallar yoktur, prensipler vardır. Bu prensipler çocuğun anlayacağı şekilde düzenlenir. Böylece çocuk ailesi için hangi davranışın kabul edilebilir, hangi davranışın kabul edilemez olduğunu düşünebilir.

Demokratik tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında olmasını hedefledikleri bir diğer özellik 'özerklik' duygusudur. Benlik saygısı olan, bir başka deyişle 'insan' olarak kendisine değer verilen ortamda yetişen çocukların özerklik, girişimcilik, kendini gerçekleştirme açısından daha yeterli olduğu görülmektedir. (Çerik, 2002: 21-24) Çocuğa sınırlar öğretilir ve bu sınırlar içinde özgür ve söz sahibi olması amaçlanır. Demokratik anne-baba tutumunda eşler arası uyum çok önemlidir. Anne-baba ortak tavır sergilerler. Hoşgörünün hâkim olduğu, tutarlı ve dengeli bir ortamda yetişen çocuklar bağımsız, özdisiplini gelişmiş, benlik saygısı yüksek, sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişirler.

3. SERBEST BIRAKICI TUTUM

Bu tutumu sergileyen ailelerde çocuk yeterli sevgi görmez ve hazır olmadığı çağlarda bağımsızlığa zorlanır. Çocuk kendisini değerli görme duygusundan yoksun kalır. İhmal edilmiş bir kimse olarak, anne-babanın ilgisini çekmek için çoğu zaman kötü davranışlar sergiler. Ceza alması dahi kısa bir müddet için var olduğunu hissettirir. Böylece ceza, ödül durumuna geçer. Bu tutumu benimseyen ailelerde olumsuz bir davranışı yok etmek için öncelikle olumlu davranışlar takdir edilmelidir. Olumsuz davranışlar eleştirildikçe bu davranışlar ortadan kalkmadığı gibi kemikleşirler. Zira çocuk olumsuz davranışlar sergilediği müddetçe ailesinin alakasını üzerine çekebildiğini fark etmiştir.

1984'te yapılan bir araştırmada, demokratik ve otoriter olarak algılanan anne-baba tutumlarının, gençlerin uyum düzeylerine etkisi incelenmiş, otorite ortamda yetişen gençlerin uyum düzeylerinin daha düşük, demokratik ortamda yetişen gençlerin ise bireysel ve sosyal uyumlarının yüksek olduğu görülmüştür. (Çerik, 2002: 21-24)

KAYNAK: Ailelerin Gençlere Karşı Tutumları ve Gençlerin Ailelerinin Tutumlarını Algılayışlarına Yönelik Üniversite Gençliği Üzerinde Bir Araştırma, Yrd. Doç. Dr. Şule Çerik.